

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ НОВІТНІХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано концептуальні засади активізації економічної політики держави за умов новітніх глобальних викликів в Україні. Обґрунтовано значення економічної політики в розвитку національного господарства. Доведено, що активний і поступальний розвиток національної економіки неможливий без здійснення виваженої економічної політики. Визначено основні детермінанти, які визначають розвиток економічної політики держави за умов запровадження воєнного стану в Україні. Досліджено вектори впливу монетарної та фіскальної політики на досягнення макроекономічної стабілізації. Встановлено, що перспективи післявоєнного відновлення української економіки мають ґрунтуватися на виконанні плану економічної відбудови в післявоєнний період з урахуванням потенціалу ендogenous чинників розвитку.

Ключові слова: економічна політика, глобальні трансформації, воєнний стан.

STATE'S ECONOMIC POLICY IN CONDITIONS OF THE LATEST GLOBAL CHALLENGES IN UKRAINE

Summary. Conceptual bases of activation of economic policy of state in conditions of the newest global challenges are analyzed in Ukraine. An importance of economic policy in development of the national economy is substantiated. It is proved that active and progressive development of the national economy is impossible without implementation of a balanced economic policy. The main factors that determine development of economic policy of state under conditions of martial law in Ukraine are identified. The vectors of influence of monetary and fiscal policy on macroeconomic stabilization have been studied. It is established that the prospects of post-war recovery of the Ukrainian economy should be based on implementation of the economic reconstruction plan in postwar period, taking into account potential of endogenous factors of development.

Key words: economic policy, global transformations, martial law.

¹ Штань Марина, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Національної академії управління; mvsh2307@gmail.com

Глибокий та системний аналіз доміантних трендів розвитку світового господарства дає змогу дійти висновку про те, що ефективність функціонування національної економіки значною мірою визначається її здатністю реагувати належним чином на виклики, що супроводжують її на кожному етапі розвитку. За сучасних умов з особливою гостротою виявляються виклики, зумовлені динамічним поступом технологічного розвитку, посиленням конкуренції на світових ринках, необхідністю задоволення суспільних потреб, які постійно зростають, пошуку нових підходів до забезпечення ефективної комплементарності складників сталого розвитку, посиленням вимог до збалансованості національних інтересів із глобальним розвитком, необхідністю зваженого балансування між перманентною появою нових можливостей і загроз в умовах швидкого поширення кризових явищ². На рисунку 1 наведено доміантні тренди розвитку світової економіки у XXI ст.

За цих умов на окрему увагу заслуговує дослідження ролі держави у глобалізованому світі за посилення взаємозалежності країн та ускладнення зв'язків між ними. Для вирішення зазначених проблем необхідне посилення ролі економічної політики держави у виробленні стратегічного вектору розвитку національної господарської системи. Цілком очевидно, що ні ринкове саморегулювання, ні державне втручання відокремлено одне від одного не можуть забезпечити повноцінний і збалансований розвиток суспільства. Ці два механізми мають не протиставлятися, а взаємодіяти та доповнювати один одного. У зв'язку із цим цілком виправданим є той факт, що вчені перебувають у пошуку їх ідеального балансу. Проте варто зауважити, що такий баланс є специфічним для кожної окремої країни та для різних етапів її економічного розвитку³.

² Фергюсон Н. Приреченість: політика і катастрофи / пер. з англ. К.Л. Дисі. Київ : Наш формат, 2022. 496 с.

Кораблін С.О. Макроекономічна динаміка України: пастка сировинних ринків. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2017. 308 с.

Кравчук Н.Я. Дивергенція глобального розвитку: сучасна парадигма формування геофінансового простору. Київ : Знання, 2012. 782 с.

Zhukova Yu., Sobolieva-Tereshchenko O. Modeling macroeconomic indicators in unstable economies. *Journal of International Studies*. 2021. Vol. 14. Iss. 2. P. 128–148. DOI: 10.14254/2071-8330.2021/14-2/9.

³ Штань М.В. Інституційний вимір державної політики протидії наслідкам глобальної пандемії. *Економіка та держава*. 2021. № 12. С. 65–69. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.12.65.

Архієреєв С.І. Економіко-теоретичні засади посттрансформаційної реорієнтації міжнародного бізнесу. *Економічна теорія*. 2022. № 1. С. 45–70.

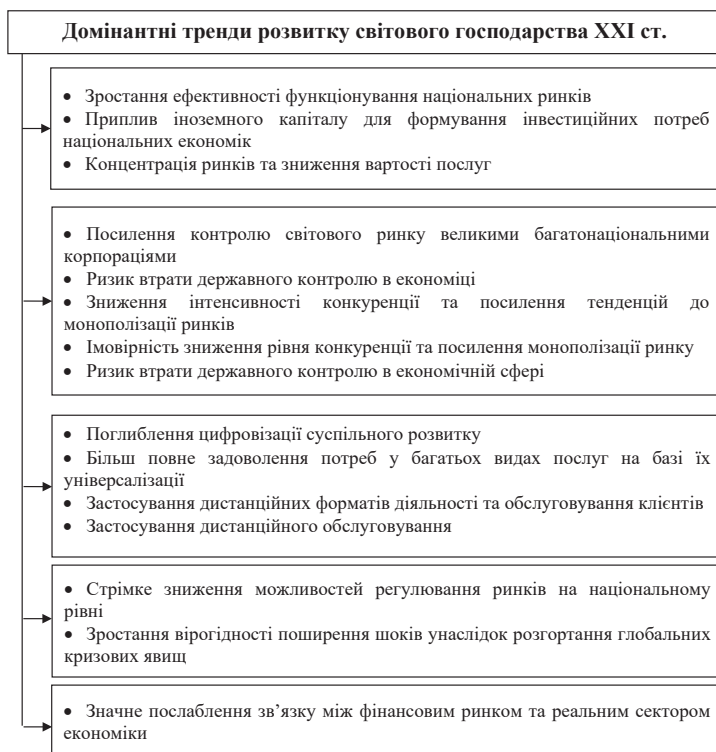

Рис. 1. Доміnantні тренди розвитку світового господарства за умов новітніх глобальних змін⁴

За умов воєнного стану особлива роль у здійсненні регульовального впливу на перебіг економічних процесів, забезпечення й підтримання

⁴ Штань М.В. Глобалізаційний вимір економічної політики держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 2. С. 95–99. DOI: 10.32702/2306-6814.2022.2.95.

Штань М.В. Інституційний вимір державної політики протидії наслідкам глобальної пандемії. *Економіка та держава*. 2021. № 12. С. 65–69. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.12.65.

макроекономічної стабільності належить саме державі та її інституціям. Підприємницький сектор, що функціонує в умовах війни, – це основа української економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є основою того, що державний бюджет наповнюватиметься, а домашні господарства зберігатимуть платоспроможність. Активізація підприємницької діяльності є основним фактором посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору. Саме тому державою було запроваджено низку ініціатив, спрямованих на підтримання підприємництва під час війни. Нові правила передбачають послаблення вимог щодо ведення підприємницької діяльності, доступне кредитування, можливості перенесення виробничих потужностей із територій, де ведуться активні бойові дії, та інші заходи, які дадуть змогу підприємствам продовжувати свою роботу.

На прикладі двох найбільш дієвих видів (напрямів) економічної політики – монетарної та фіскальної – проаналізуємо дієвість впливу державних інституцій на стабілізацію розвитку економіки України за умов воєнного стану. Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що в період дії воєнного стану Національний банк України (далі – НБУ) продовжує реалізацію заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості в монетарній сфері та регулюванні фінансового сектору.

З метою запобігання виведенню капіталу за межі країни та недопущення виникнення макроекономічних дисбалансів із 4 квітня 2022 р. скорочено граничні терміни розрахунків за експортно-імпортними операціями до 90 календарних днів. Крім того, правління НБУ 12 квітня 2022 р. ухвалило рішення здійснити викуп військових облігацій внутрішніх державних позик України (далі – ОВДП) уряду на 20 млрд грн. Із 14 квітня 2022 р. НБУ надав дозвіл банкам продавати готівкову іноземну валюту населенню. При цьому курс купівлі не має бути нижчим (а курс продажу може відхилитися не більше ніж на 10%) від офіційного курсу на день здійснення операції. За прогнозами, відновлення продажу готівкової валюти банками сприятиме зменшенню можливостей для функціонування ринку нелегальних валютних операцій та знижуватиме при цьому ризики для фізичних осіб.

Рада НБУ 15 квітня 2022 р. ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, що діятимуть до нормалізації функціонування економіки та фінансової системи. Вказаний документ передбачає такі заходи: фінансування з боку Національного банку України лише критичних видатків уряду та якнайшвидшу повну відмову від цього інструменту з метою уникнення фіскального домінування і високої інфляції, зниження довіри до НБУ, ускладнення процесу європейської інтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими донорами; збереження власної інституційної, фінансової та операційної незалежності регулятора для належного виконання ним своїх функцій; подальше підтримання стабільної роботи банківської системи; активну протидію агресії у фінансовому вимірі; сприяння розв'язанню проблем українських переміщених осіб; недопущення звуження сфери застосування гривні в Україні; сприяння залученню зовнішнього фінансування та поглиблення перетворень в Україні⁵.

З огляду на те, що на фінансовому ринку відбулася певна стабілізація ситуації, з 18 квітня 2022 р. тендери з надання рефінансування на строк до одного року проводяться не частіше ніж один раз на тиждень. Проте з початку широкомасштабної агресії проти України ліквідність банківської системи зросла на понад 50 млрд грн і перевищує 200 млрд грн, що дає змогу банкам активно підтримувати операції своїх клієнтів у межах наявних коштів та надавати кредитну підтримку, важливу для повноцінного відновлення економіки. Комплексне впровадження зазначених заходів сприятиме безперебійному фінансуванню видатків державного бюджету, забезпечить додаткове фінансування обороноздатності країни, збереження ресурсної бази банківської системи та її ліквідності, сприятиме задоволенню підвищеного попиту на валютному ринку⁶.

⁵ Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 р. / Рада Національного банку України. Київ, 2022. 5 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4.

⁶ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho>.

Водночас удосконалені підходи НБУ дадуть змогу мінімізувати ризики високої інфляції та порушення макрофінансової стабільності, вони покликані сприяти швидшому відновленню ринкових засад функціонування економіки та фінансових ринків у повоєнний час. Очевидно, що надання кредитів уряду з боку Національного банку України є тимчасовим заходом, а після завершення війни та повернення економіки до функціонування на ринкових засадах НБУ відновить використання монетарного режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом і відмовою від прямого фінансування державного бюджету⁷.

Проведений аналіз фіскальної політики після запровадження воєнного стану дає змогу дійти висновку про те, що для цієї сфери економічної політики держави квітень 2022 р. став найважчим періодом із початку широкомасштабної агресії. Показово, що 24 лютого 2022 р. НБУ перерахував до державного бюджету частину свого прибутку за 2021 р. Підприємницький сектор відгукнувся на звернення влади сплатити податки на авансових засадах. У березні 2022 р. державний бюджет вдалося поповнити за рахунок резерву авансової сплати дивідендів державних компаній. З квітня 2022 р. через те, що фіскальні резерви вичерпалися, ситуація з виконанням бюджету стала більш напруженою. Особливо відчутне зниження податкових надходжень від митниці. Даватимуться взнаки втрати бюджету через погіршення економічної ситуації та внаслідок наданих податкових і митних преференцій.

На основі здійсненого аналізу можна дійти висновку про те, що вагомим чинником невизначеності є початок імплементації податкової реформи. Вона передбачає можливість переходу для всіх суб'єктів господарювання на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку розміром 2% від доходу без обмеження його обсягу й кількості найманих працівників. Такий єдиний податок поповнюватиме місцеві бюджети, що зумовить необхідність оперативного коригування системи міжбюджетного вирівнювання. Водночас повноцінне функціонування системи електронного адміністрування ПДВ досі не відновлене. Експортери вказують при цьому на призупинення бюджетного відшкодування ПДВ, що

⁷ Шевченко К.Є. Банківська система працює надійно і стабільно попри війну. Чому це не диво та що буде далі? *НВ Бізнес*. 2022. 3 травня. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/kirilo-shevchenko-valyutniy-kurs-cini-ta-stabilnist-bankivskoji-sistemi-v-ukrajini-50238688.html>.

вже позначається на показниках їх ділової активності. Унаслідок зниження обсягу доходів і зростання видатків бюджету критично загострюватиметься проблема фіскального балансування. У березні 2022 р. державні витрати перевищили доходи на 2,7 млрд дол., а у квітні та травні різниця сягне 5–7 млрд дол. на місяць. Разом із ринковими аукціонами Національний банк України викупив військові ОВДП на загальну суму 40 млрд грн для збалансування бюджету⁸.

9 травня 2022 р. Національний банк України викупив військових облігацій на суму 30 млрд грн. З огляду на значні оборонні, гуманітарні та соціальні потреби підтримка бюджету Національним банком України залишається необхідним заходом в умовах війни. Позиція НБУ щодо фінансування бюджету є незмінною: підтримання з боку регулятора не може бути основним джерелом фінансування видатків уряду. Центральний банк нашої країни незмінно дотримується задекларованих принципів проведення відповідних операцій. Натомість НБУ докладає зусиль, щоб стимулювати ринковий попит на відповідні цінні папери. Найбільші можливості для збільшення свого портфеля ОВДП мають українські банки з огляду на наявну в них ліквідність. Так, зокрема, станом на 9 травня 2022 р. показник ліквідності українських банків у національній валюті становив 227 млрд грн (з яких 183 млрд грн – вкладення в депозитні сертифікати, 44 млрд грн – кошти банків на кореспондентських рахунках), а в іноземній валюті – 7,3 млрд дол. США. З огляду на це важливим завданням сьогодні є активізація ринкових залучень через розміщення Міністерством фінансів України ОВДП, у тому числі за рахунок коштів банківської системи. Зокрема, цьому може сприяти підвищення Міністерством фінансів України ставок за внутрішніми державними облігаціями до більш привабливих для покупців рівнів. Важливим орієнтиром для таких рівнів залишаються поточні та прогнозовані темпи зростання споживчих цін⁹.

⁸ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-financevoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho>.

⁹ Національний банк здійснив п'ятий викуп військових облігацій на суму 30 млрд грн. *Національний банк України* : вебсайт. 2022. 10 травня. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zdiysniv-pyatyy-vikup-viyskovih-obligatsiy-na-sumu-30-mlrd-grn>.

Варто розглянути дієвість впливу державних інституцій у сфері податкової політики. Так, у березні 2022 р. Державна податкова служба України повідомила про те, що в березні 2022 р. надходження до зведеного бюджету за платежами, які нею контролюються, становили 120,1 млрд грн. Із зазначеної суми до державного бюджету надійшло 95,4 млрд грн, а до місцевих бюджетів – 24,7 млрд грн. Надходження до зведеного бюджету порівняно з березнем 2021 р. суттєво зросли. Так, зокрема, приріст становить 36,4 млрд грн (43,5%), або 3,9 млрд грн (4,7%) без урахування дивідендів¹⁰.

Верховна Рада України 1 квітня 2022 р. прийняла Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану». У ньому встановлено скасування обмеження обсягу доходу для перебування платників на спрощеній системі оподаткування єдиного податку третьої групи за ставкою 2% від доходу. Податкові органи наділено повноваженнями щодо здійснення контролю у сфері ціноутворення на період воєнного та надзвичайного стану в межах проведення фактичних перевірок платників податків.

У сфері бюджетної політики варто звернути увагу на стан виконання Державного бюджету в березні 2022 р. За даними Державної казначейської служби України, у березні 2022 р. до загального фонду державного бюджету надійшло 103,4 млрд грн. Розпис на місяць виконано на 92,9%. Уряд вжив заходів щодо переорієнтування бюджету країни на воєнні цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення. Здійснення інших видатків, зокрема капітальних, тимчасово призупинено¹¹. Кабінет Міністрів України

¹⁰ Марченко С.М. Більш ніж \$3 млрд коштів, що ми залучили від партнерів, уже пішли в бюджет. *LB.ua*. 2022. 28 березня. URL: https://lb.ua/economics/2022/03/28/511285_sergiy_marchenko_bilsh_nizh_3_mlrld.html.

¹¹ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voeyennoho>.

Марченко С.М. Більш ніж \$3 млрд коштів, що ми залучили від партнерів, уже пішли в бюджет. *LB.ua*. 2022. 28 березня. URL: https://lb.ua/economics/2022/03/28/511285_sergiy_marchenko_bilsh_nizh_3_mlrld.html.

9 квітня 2022 р. вніс зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою України в особливому режимі за умов воєнного стану. Ухвалена урядом постанова дасть змогу в особливому режимі за умов воєнного стану здійснювати пріоритетні видатки бюджетів¹².

Водночас у період дії воєнного стану, незважаючи на значне ускладнення ситуації в економіці загалом і бюджетній сфері зокрема, Україна продовжує виконувати свої боргові зобов'язання. Для цього створено Фонд обслуговування та погашення державного боргу. У березні 2022 р. Україна здійснила платіж у сумі 292 млн дол. США за єврооблігаціями, деномінованими в доларах, термін погашення яких спливає у вересні 2022 р., і продовжуватиме виконувати свої зобов'язання, щоб уникнути дефолту або реструктуризації. Також було оприлюднено рішення США про надання Україні грантової допомоги в сумі 500 млн дол. США для фінансування державного бюджету, що є важливим кроком для підтримки України¹³. Україна 11 квітня 2022 р. отримала від Міжнародного банку реконструкції та розвитку черговий транш на 44,5 млн євро. Ця позика надається для забезпечення першочергових соціальних видатків бюджету. Виконавча Рада Міжнародного валютного фонду 8 квітня 2022 р. ухвалила рішення про створення рахунку для підтримки фінансової стабільності України¹⁴.

7 квітня 2022 р. було підписано Угоду про надання кредиту в розмірі 150 млн євро з представниками уряду Німеччини та директором KfW у регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії. Кредитні кошти буде спрямовано на фінансування витрат уряду України для фінансування

¹² Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finsanovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho>.

¹³ Марченко С.М. Більш ніж \$3 млрд коштів, що ми залучили від партнерів, уже пішли в бюджет. *LB.ua*. 2022. 28 березня. URL: https://lb.ua/economics/2022/03/28/511285_sergiy_marchenko_bilsh_nizh_3_mlrld.html.

¹⁴ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finsanovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho>.

малою й середньою підприємництва¹⁵. Європейська Комісія 8 квітня 2022 р. надала Україні грант у розмірі 120 млн євро в межах загального пакету надзвичайної фінансової допомоги Україні. Відповідно до підписаної сторонами 30 березня 2022 р. Угоди про фінансування «Контракту для розбудови державитাপосилення стійкості» зазначені кошти надаються Україні на безоплатній і безповоротній основі. Вказані кошти спрямовуватимуться до загального фонду державного бюджету та фінансування видатків держави, пов'язаних із забезпеченням сектору безпеки й оборони, соціального захисту та функціонуванням критичної інфраструктури¹⁶.

Необхідно звернути увагу на те, що Кабінет Міністрів України 9 квітня 2022 р. подав на розгляд Президента України проєкт указу про створення Фонду відновлення України. Фонд має функціонувати як консультативно-дорадчий орган при Президентові України та забезпечувати координування процесу накопичення фінансових ресурсів для післявоєнного відновлення нашої держави. У межах Фонду відновлення України передбачене створення п'яти робочих груп, які відповідатимуть за різні напрями діяльності, зокрема комунікацію з міжнародними фінансовими організаціями, з країнами-партнерами, збирання коштів від приватних осіб і компаній. Водночас уряд подав на розгляд Президента України проєкт указу про створення Національної ради з відновлення країни, яка здійснюватиме розроблення плану післявоєнного відновлення та розвитку України. Цей план передбачатиме не лише конкретні кроки з відновлення й розбудови інфраструктури та житла, а й структурну модернізацію та переформатування національної економіки за європейськими стандартами і правилами¹⁷.

¹⁵ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho>.

¹⁶ Шевченко К.Є. Банківська система працює надійно і стабільно попри війну. Чому це не диво та що буде далі? *НВ Бізнес*. 2022. 3 травня. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/kirilo-shevchenko-valyutniy-kurs-cini-ta-stabilnist-bankivskoji-sistemi-v-ukrajini-50238688.html>.

¹⁷ Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho>.

За цих умов вкрай актуальним є розроблення й ухвалення вже згаданого плану післявоєнного відновлення та розвитку України, який передбачатиме чотири стадії: мінімізацію збитків, відновлення критичної інфраструктури, відновлення інфраструктури та економіки загалом, закладення фундаменту для майбутнього зростання й модернізації. На кожній зі стадій доцільне використання допомоги, що має на меті необхідні інституційні зрушення. Головною метою розробленого плану післявоєнного відновлення та розвитку України має стати побудова конкурентоспроможної економіки з розвитком нових порівняльних переваг, що сприятиме підвищенню рівня добробуту населення; розвиток фінансово-банківського сектору, що сприятиме акумуляції грошових ресурсів; модернізація аграрного сектору з наголосом на створенні переробного напрямку в інтересах національної і глобальної продовольчої безпеки; інтеграція у глобальні ланцюги створення доданої вартості, постачання та збуту. При цьому нова, суттєво модернізована структура економіки має забезпечувати генерацію бюджетних доходів, необхідних для сталого глобального розвитку та інтеграції до Європейського Союзу. Для того щоб зусилля з формування плану післявоєнного відновлення та розвитку України не були змарновані, його основні складники повинні бути спрямовані на врахування нових реалій міжнародного поділу праці та сучасних тенденцій міжнародного економічного розвитку; питань продовольчої, цифрової, енергетичної безпеки; гуманітарної допомоги з метою боротьби з бідністю; реконструкції фізичної інфраструктури з урахуванням можливостей оптимізації логістичних маршрутів і зруйнованих житлових об'єктів¹⁸.

Таким чином, активізація структурно-фундаментальних чинників реалізації економічної політики держави за умов новітніх викликів має орієнтуватися на формування перспективних конкурентних переваг, заснованих на знаннях і технологіях, що дасть змогу змінити, модернізувати національну економіку на основі її післявоєнного відновлення. У контексті модернізаційного відновлення необхідно

¹⁸ Резнікова Н.В., Панченко В.Г. Яким насправді має бути план економічної відбудови України? – пояснюють економісти. *Український тиждень*. 2022. 22 квітня. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/254798>.

виділити сектори, спроможні перетворитися на «локомотиви» стрімкого зростання, з відповідним наданням їм державної допомоги, переглядом конкурентного законодавства та міжнародних угод щодо створення правових підстав застосування цих механізмів.

Список літератури

- Архієреєв С.І. Економіко-теоретичні засади посттрансформаційної реорієнтації міжнародного бізнесу. *Економічна теорія*. 2022. № 1. С. 45–70.
- Кораблін С.О. Макроекономічна динаміка України: пастка сировинних ринків. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2017. 308 с.
- Кравчук Н.Я. Дивергенція глобального розвитку: сучасна парадигма формування геофінансового простору. Київ : Знання, 2012. 782 с.
- Марченко С.М. Більш ніж \$3 млрд коштів, що ми залучили від партнерів, уже пішли в бюджет. *LB.ua*. 2022. 28 березня. URL: https://lb.ua/economics/2022/03/28/511285_sergiy_marchenko_bilsh_nizh_3_mlrld.html.
- Національний банк здійснив п'ятий викуп військових облігацій на суму 30 млрд грн. *Національний банк України* : вебсайт. 2022. 10 травня. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zdiysniv-pyatiy-vikup-viyskovih-obligatsiy-na-sumu-30-mlrd-grn>.
- Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (1–15 квітня 2022 р.) / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho>.
- Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 р. / Рада Національного банку України. Київ, 2022. 5 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4.
- Резнікова Н.В., Панченко В.Г. Яким насправді має бути план економічної відбудови України? – пояснюють економісти. *Український тиждень*. 2022. 22 квітня. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/254798>.
- Фергюсон Н. Приреченість: політика і катастрофи / пер. з англ. К.Л. Дисси. Київ : Наш формат, 2022. 496 с.
- Шевченко К.Є. Банківська система працює надійно і стабільно попри війну. Чому це не диво та що буде далі? *НВ Бізнес*. 2022. 3 травня. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/kirilo-shevchenko-valyutniy-kurs-cini-ta-stabilnist-bankivskoji-sistemi-v-ukrajini-50238688.html>.

- Штань М.В. Глобалізаційний вимір економічної політики держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 2. С. 95–99. DOI: 10.32702/2306-6814.2022.2.95.
- Штань М.В. Інституційний вимір державної політики протидії наслідкам глобальної пандемії. *Економіка та держава*. 2021. № 12. С. 65–69. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.12.65.
- Zhukova Yu., Sobolieva-Tereshchenko O. Modeling macroeconomic indicators in unstable economies. *Journal of International Studies*. 2021. Vol. 14. Iss. 2. P. 128–148. DOI: 10.14254/2071-8330.2021/14-2/9.